

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . . 6 „
Negyed évre . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 16 kor.
Fél oldal . . . . 8 „
Negyed oldal . . 4 „
Ennél kisebb . . 2 „
Bélyeg külön 60 fill

Tanító sirja mellett.

Ki anyiak fölött zengtél bús éneket,
A siri-ének hajh, neked szól most, neked;
S ki véled temetett, reád az mond imát,
S áldását s könnyeit meghatva hinti rád.

Én népem, van okod, hogy megkönnyezzed őt,
Drága halottad ő, búsabb lett temetőd;
Az iskolás sereg beh árván is maradt,
Ki mennybe vezetett, nyugszik a föld alatt.

Zokogsz gyászos család, elesett koronád,
Ki vezet, ki nevel, hiven ki karol át?
Kezüket tördelik bús pályatársaid,
Csak Isten nyújt vigaszt, az Isten és a hit.

A hitnek angyalát küld mellénk Istenünk,
És tőle küldj vigaszt, reményt, erőt nekünk!
Égben nyer folytatást a nemes pálya itt,
A hűség ott is áld, még ott is boldogit.

Pihenj! Végálmodat te békén alhatod,
Lelkedre nézve te nem, óh nem vagy halott:
Mit égben Istenünk az igazaknak ad,
Elnyered, nyerd is el az örök koronát!

Ámen.

SANTHA KÁROLY.

Nyílt levél

Dr. Zsilinszky Mihály báayakerületi ev. felügyelő és
vallás- és közoktatásügyi m. kir. államtitkár úrhoz.

Méltóságos Uram!

Méltóságod az ev. egyházegyetem megbizásából, a külföldi egyetemeken magyarhoni prot. ifjak számára tett alapítványi ösztöndíjakról összeállított s 1897-ben közzétett jeles Tájékoztatójának előszavában azt mondja, hogy „mindig

bántott az a rideg tapasztalás, hogy a külföldi egyetemeken tanulni akaró magyar ifjak nem tudják kellőleg felhasználni azokat az alapítványi ösztöndíjakat és segélyeket, melyek az apák bölcs gondoskodása folytán a külföldi egyetemeken rendelkezésükre állanak.“ Majd így folytatja: „pedig nézetem szerint a magyarhoni ev. egyház nem elég gazdag arra, hogy az ilyen alapítványokat könnyen nélkülözhesse, vagy veszendőbe menni engedhesse s másfelől a hálás kegyelet érzelme sem engedheti meg, hogy őseink és más országbeli hitrokonaink adományait kellőleg meg ne becsüljük.“

Ez a tapasztalat s az a hálás érzelem indította méltóságodat, tekintélyes állásában, arra, hogy „a külföldi alapítványok összeirassanak és nyilvántartassanak“ s ugyancsak ez indított engem is már külföldi diák koromban (1881—1884) arra, hogy b. e. Haan Lajosunk útján fölhívjam az egyházegyetem körültekintő szives figyelmét különösebben a halle-wittenbergi egyetemen lévő magyar alapítványokra, s a ritka kéziratokban s kiváló becsű magyar nyomtatványokban is felette gazdag „bibliotheca hungarica“ ügyére. Hála és elismerés illesse ifjaink és mindnyájunk nevében Méltóságodat a külföldi ösztöndíjak nyilvántartása és használhatósága ügyében oly sikeresen kifejtett szives buzgalmaért s önzetlen fáradozásáért és Tájékoztatója végszavával én is azt óhajtom: „Adja Isten, hogy minél több ifjú használja fel azokat önművelődésének előmozdítására, szeretett ev. egyházunk és hazánk közművelődésének javára.“

De maradjunk csak a halle wittenbergi egyetem magyar ösztöndíjainak a kérdésénél, a melyre e soraimmal újonnan is bátorkodom Méltóságod szives figyelmét fölhívni s hathatós támogatását mély tisztelettel kikérni.

Alig 2 éve megjelent szives Tájékoztatójának 20. lapján azt méltóztatik írni. „A magyar ifjak által leginkább látogatott egyetem ma a Saale mellett fekvő Halle.“ Tudom, hogy kellemetlenül fogja Méltóságodat érinteni az a hír, a mely engem, mint ev. theol. tanárt és prot. irodalombarátot valósággal megdöbbsentett, s a mely abban foglalható össze, hogy a magyar theológusok kerülnek legújabbban Hallét, ez idén közülok ott egy sincsen!

Ennek a valóban szomorú hírnék a birtokába úgy jutottam, hogy most, századunk alkonyán, egyházunk és a halle wittenbergi egyetem iránt érezett hálából, közzé akarom tenni az egyetemen 1817. óta máig megfordult magyar ifjak névsorát s így folytatni szeretném Bartholomaeidesz adatgyűjtését az utókor számára. A „hallei magyar egyesület“ elnökségéhez intézett kérésemre egy Kláber Emil nevű gazdas. tanint. hallgató hazánkfi válaszolt s közölte velem a fentebbi meglepő hirt.

Mi lehet az oka annak, hogy „a magyar theológusok kerülnek legújabbban Hallét,“ s pláne, hogy „ez idén közülok ott egy sincsen!“ Hisz Halléban a Cassai-Kubinyi Tanlin-féle ösztöndíjak évi 600 tallérnyi, s a Poldt-féle (családi) alapítványnak évi 240 tallérnyi kamatja áll a magyar ev. theol. ifjak rendelkezésére?! Miért nem keresik fel hát Hallét? Hisz a hallei theol. fakultás ma is egyike az elsőeknek a német prot. birodalomban, a hol p. o. az én időmben 10—15, sőt 18 volt a magyar theológusok száma. Vagy talán egészen át akarnók engedni a tért az erdélyi szászoknak, a kik talán ellenünk való külföldi vádaskodásaik jutalmául részesülnek újabbban a nekik alpitványilag nem szóló halle-wittenbergi egyetemi magyar alapítványi ösztöndíjak élvezetében?

Nem hiszem és nem hihetem, hogy a szászoknak közelebb is egyik előkelő prot. német folyóiratban hangoztatott ama vádja igaz lehetne, hogy mi tanárok Eperjesen, Pozsonyban vagy Sopronban megtiltanók a mi theol. ifjainknak a németországi prot. egyetemek látogatását, holott köztudomású, hogy maig is fenntartjuk és ápoljuk a német prot. theológusokkal való szellemi összeköttetéseinket, ezekből s a német egyházi irodalomból táplálkozunk a szószéken, a katedrán és az irodalomban, ösztöndíjainkkal elősegítjük és buzdítjuk a külföldre való járást, szivesen

látjuk és támogatjuk a német prot. egyetemeken való tanulmányozást, s hálásan fogadjuk német prot. testvéreink irántunk tanúsított jóindulatát. Mi több: gondosan ápoljuk és fejlesztjük a német prot. külfölddel való egyházi, irodalmi és sajtóügyi összeköttetéseinket, s azt szándékozunk tenni a jövőben is.

Másutt kell tehát keresnünk okát annak, hogy ifjaink a halle-wittenbergi egyetem nagyhirű theol. fakultását legújabbban nem látogatják. Azt hiszem, nem tévedek abban, ha annak okát a theológusok létszámának — általában észlelhető — ijesztő megapadásában s az ez által szükségszerűleg előidézett pap hiányban keressük. Alig, hogy végeznek a mi ifjaink, rögtön állást kapnak, vagy káplánokul alkalmaztatnak. A pap- és káplánhiány kétségtelen, s ezen csak az egyházszereket fokozódása s talán némileg a kongrua lesznek hivatva segíteni. E tekintetben — legalább ebben az iskolai évben — a theol. pályára lépők számát és arravalóságát tekintve, a jelek már is biztatóknak mondhatók. Középiszkolai vallástanárainkra vár ezen a téren szép feladat s buzgóságukat méltán el is várja tőlük az egyház. A theológusok létszámának az emelkedése egészen természetszerűleg maga után fogja vonni a külhoni prot. egyetemeken való tanulmányozás emelkedését is.

A baj tehát kétségtelen s annak megszüntetéséről gondoskodnunk kell. A külhoni egyetemeken való tanulmányozást elő kell mozdítanunk, mert ellenesetben egyházunk fogja annak kárát vallani. Ép azért méltóságod elé, mint egyházkerületi felügyelő s főleg mint a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium államtitkára elé, azzal az alázatos és tiszteletteljes kérelemmel járulok, hogy méltóztatassék magas állásával járó hathatós befolyását felhasználni arra, hogy a jövőben a német prot. tudományegyetemeknek theol. ifjaink által való látogatása nagyobb mértékű legyen; a mi közelebről a halle-wittenbergi tudományegyetem magyar alapítványi ösztöndíjaira vonatkozólag, szerény nézetem szerint talán úgy volna lehetséges, ha az eddigi megszorításokkal szemben azoknak évi kamatai — természetesen az egy theológusnak szóló Poldtianum-féle családi ösztöndíjat kivéve annyi theológus között osztatnék fel, a hányan tényleg ott tanulnak. Méltóságod eddigi eljárásához hiven a magas koromány útján meg fogja találni útját-módját annak,

hogy a porosz vallás- és közoktatásügyi kormány ennek a javaslatnak megnyerhető legyen. Ez által emelnők a külföldi tanulmányozás kedvét, a hazai ösztöndíjakkal egyetemben megkönnyítetűők a külföldön való megélhetést s elérnők azt, hogy az ösztöndíjak, az azokat élvezők hiányában idővel el ne kallódjanak vagy kizárólag az erdélyi szászok élvezetében ne maradjanak. Azt hiszem, hogy a jelenlegi, épen nem kedvező állapotokra, s a külföldi tanulmányozás kedvének általunk tervezett fölébresztésére való hivatkozással el lehetne érni a porosz kormánynál célunkat. Mert utóljára is nem az a célja az alapítványoknak, hogy azok, kamataikkal, a végtelenségig szaporittassanak, hanem az, hogy azokkal a hazai prot. közművelődés emi-nens céljait szolgáló külföldi tanulmányozás elő-mozdittassék. Én pedig szerencsésnek érezném ma-gamat, ha ez igénytelen, de ev. egyházam és magyar hazám határtalan szeretetéből és ügybuz-góságomból eredő felszólalásom csak a legkisebb mértékben is lenditene a manapság érthetetlenül elhanyagolt külföldi tanulmányozás magasztos ügye s eléggé meg nem becsülhető egyházas és haza-fias feladatán.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem és nagy-rabecsülésém őszinte kifejezését.

Eperjes, 1900. febr. 24-ikén.

Méltóságodnak

legigazabb és legkészségesebb hive:

DR. SZLÁVIK MÁTYÁS

ev. theol. dékánatanár.

Az egyházi adózásról.

A 6-ik számban megjelent hasonló című cikkre, — azon reményben, hogy szerény so-ram is elősegítik ezen sok helyen odiosus ügy tisztázását, — a következő észrevételeket vagyok bátor tenni:

Czikkiró úr a miatt panaszkodik, hogy a zsi-nati törvények homályosak, a szabályrendeletek pedig hiányosak. Én e miatt nem mernék panaszkodni. Igaz, hogy a zsinati törvényeket is embe-rek hozták, az egyházi szabályrendeleteket is em-berek alkották, a kik pedig — nem lévén római pápák — nem csalatkozhatatlanok; s így lehet-nek is — a minthogy vannak is — mindegyik-nek fogyatkozásai, ezek azonban oly elenyésző

csekélyek, hogy ezek miatt panaszkodni nincs okunk!

Az elmúlt években én is sokat foglalkoztam egyházi alkotmányunkkal. Különösen azon §§-kal, a melyek az egyházi adózásról szólnak. Gyüleke-zetem kényszerített erre, de homályosnak csak egyetlen pontot találtam, a 256. §. b) pontját, a mely így hangzik: „azon egyháztagoknak évi egye-nes állami adója, kiknek állandó lakhelye más egyházközség körébe van beosztva, mint azon község, esetleg községek, a hol adóznak: ha ez utóbbiak egyházi tekintetben fiókegyházközségek, vagy szórvány helyek, legfeljebb egy negyed rész-ben, ha pedig anya-, vagy leányegyházközségek, legfeljebb fele részben vehető tekintetbe az egy-házi járandóság kivetésénél. Ezen pont alapján azzal nem voltam tisztában, vajjon külbirtokos-e az a közös gyülekezeti tag, a ki p. o. valamelyik filiában lakik, de az anyagyülekezetben is van bir-toka? De most már ezzel is tisztában vagyok; felvilágosított kerületi gyűlésünknek (Dunántúl) 1898-ban hozott azon döntvénye, a mely világo-san kimondja, hogy az ilyen birtokos is kül-birtokosnak tekintendő és reá a zsinati tör-vények 256. §-nak b) pontja alkalmazandó!

A zsinati törvények többi § a elég világos és könnyen is érthető. Éppen ezért nagyon csodálkozom, hogy találkozott a dunáninneri kerületben egy vi-lági úr, a ki a zsinati törvényeket mindig magá-val hordja és mégsem tudja, hogy 3 helyen is fekvő birtoka után hova fizesse az egyházi adót?! Hiszen ott a zsinati törvények 256. §-nak a) és b) pontjai: Ezek megmondják: abba a gyüleke-zetbe, a melynek területén birtokai vannak. És pedig: a hol nemesak birtoka, hanem lakása is van, ott egész állami adója után; a hol pedig nem lakik, ott — ha az illető község anya-, vagy leányegyházközség — fele adója után, ha pedig fiókegyházközség, vagy szórványhely, egyne-gyed adója után köteles az egyházi adót fizetni. Ehhez csak nem kell külön kommentár!

Az egyházi alkotmány jó. Erre nem lehet panasz. Nem is ez a baj, hanem az — a mit a tisztelt czikkiró úr is kiemel — hogy sok gyüle-kezetünkben a hiványok még most is csirkéről, tojáról, itczéről, párbérről szólnak. Egyházi alkotmányunk modern, hanem a hiványok — sok helyütt — egy cseppet sem modernek! Olyanfor-mán vagyunk mi is a zsinati törvényekkel, mint az egyszeri ember a mentéjével. Akár az ütött,

kopott mentére varratott szép ezüst gombokat, — akár a régi, kopott gombokhoz varratott új mentét, sehogyan sem passzoltak össze. végre nagyot ütött öklével homlokára: heuréka! Szaladt a szobához. Az új mentére varratta az új gombokat s ime: gyönyörűen egymáshoz illettek!

Igy vagyunk mi is az új törvényekkel és a régi hiványokkal. A kettőt együtt kellett volna megújítani, akkor nem volna baj. De mivel csak az egyik új, a másik még mindig avult, ütött, kopott, sehogyan sem tudjuk egyiket a másikra ráhúzni. Hogy összeilljenek, az avult, nem modern hiványokat is meg kell újítani a zsinati törvényeknek megfelelően.

Hogyan? hát adnak útmutatót erre nézve a zsinati törvények? Nézetem szerint igenis adnak. Kimondják, hogy a lelkészfizetés 800 forintnál kevesebb nem lehet! Kimondják, hogy az egyházi adót kik tartoznak fizetni és — legalább általánosságban — milyen kulcs szerint. Tehát a keret meg van adva, a melybe az új hivány beilleszthető. Tessék, egyházközségi előjáróság, — egyetértve az egyházközséggel — ezt a keretet helyesen kitölteni, akkor az egyházi alkotmány nagyszerűen funkcionál.

A hol a hiványok még mindig párfizetésről, csirkéről, tojáról, stb. beszélnek, ott meg kell változtatni azokat. Azt hiszem ehhez a hivány megújításhoz nem kell sem szabályrendelet, sem felsőbb utasítás. Elég ide maga az egyházi alkotmány, a melynek nem egy pontja van, a mely egyenesen feltételezi az új hiványokat. Hiszen a régi hiványok alapján, a melyek szerint a fizetés a párok száma szerint örökösen hullámlázik, lehetetlen megállapítani, illetőleg biztosítani a zsinati törvényekben megállapított minimalis 800 frtot. A zsinati törvény párfizetést nem ismer. A mely hiványban mégis van párfizetés: az törvényellenes; azt meg kell változtatni; azt a zsinati törvényekhez kell alkalmazni!

Hogy földesuraink sok helyen direkte fizetik a lelkészt: igaz. De ez is a régi hiványokból folyó baj. Ha a hiványok megújíthatnak, ez a baj is azonnal megszűnik. Kell is, hogy megszűnjék, mert az mégis csak absurd állapot, hogy ha az a földbirtok katolikus kézre kerül, vagy felosztás folytán egyesek tulajdonába megy át, akkor a lelkészfizetés 30—40 frttal csorbul! (Nem is említve az ilyen direkt fizetés egyéb kellemes oldalait.)

Azt hiszem, egy kis jóakarattal és a §-ra való hivatkozással mindenütt meg lehet értetni a hivatkozásokkal a hiványrendezés és hiványújítás hasznos és szükséges voltát. S ha egyszer az újítás egyszerűen felterjesztetett a felsőbb hatóságnak, az bizonyosan örömmel erősíti azt meg.

Az ilyen hivány rendezésnél mindennemű egyenlőség fizetés egy összegben veendő tel (ennyi készpénz, ennyi búza, ennyi rozs; sat.) a mely főösszegnek megfizetésére az egész gyülekezet kötelezi magát. Ne csak, mint eddig volt, Péter fizet ennyit, Pál ennyit, . . . ha kijön a 800 frt minimum jó, ha nem jön ki, úgylis jó!

Akkor aztán megszűnik az az igazán ázsiai állapot, hogy a lelkész és tanító, mint a kanász és kovács, házsorba jár összeszedni jól megszolgált fizetését!

Én is meglehetősen szétszórt gyülekezetben hivataloskodom. Itt is vannak úri birtokok is, melyek az előtt külön, direkte fizettek. Ma — nekem nem fizet direkte egyik hívem sem! Én fizetésemet, — még pedig nemcsak a pénzt, hanem a gabonát is — egy összegben kapom, egyszerre, a gyülekezeti főgondnoktól. Hát másutt nem lehetne ezt így megcsinálni?

Krupecz lelkész úr hiánynak tartja azt is, hogy az egyházi törvényekben nincsen megállapítva a személyes járandóság és az állami adóra kivetendő járulék közti arány. Sőt! ez egyik nagy előnye és jó oldala a zsinati törvényeknek! Hogyan is lehetne azt megállapítani? hiszen az egyik gyülekezet nagyrészt tőkepénzesekből, a másik birtokosokból, a harmadik iparosokból áll; az egyikben sok a zsellér, kevés a gazda, másikkban sok a gazda, kevés a zsellér. Hogyan lehetne ezt mind egy kalap alá venni? Ha valahol, úgy itt igaz: a hány ház, annyi szokás! A hány gyülekezet, annyiféle adókulcs! S nagyon bölcsen van, hogy az adókulcs megállapítása minden egyes gyülekezetnek saját belügye. Mindegyik maga ismeri a maga viszonyait s azok alapján készíthet csak jó, igazságos és méltányos kulcsot.

Nekem 7 községre terjedő (nem említve a szórványokat) gyülekezetem van. S mind a hét más kulcs szerint fizet. Igen, mert mind a hét helyen mások a viszonyok és fizetési képességek.

Az egyik helyen az összes gyülekezeti adó (pénz és gabona) 2 részre van osztva. Egyik fele gyónó személyre, másik fele adó frtra van kivetve. Itt ez az igazságos és méltányos (most

ennek a 2 szempontnak kell irányadónak lenni az egyházi adókulcs megállapításánál) egy másik helyen az összes gabonát és a pénznek is $\frac{2}{3}$ -át az állami adó viseli; a gyónó személyekre csak a pénz $\frac{1}{3}$ -da van kivelve. Itt meg ez az igazságos és méltányos! És így tovább, — mindenütt más, — a lehető legkülönféleképen variálva; de hogy mindenütt igazságos és méltányos, bizonyítja az, hogy még eddig (3 év óta) senki sem felebbezett ellene. Pedig irástudók és bölcselkedők volnának ám erre mifelénk is!

Azt hiszem, így meg lehet oldani ezt a foga-s kérdést is (mert bizonyos, hogy az) minden más, bővebb szabályrendelet és utasítás nélkül mindenütt.

Ugyanez szolgáljon feleletül arra a propozícióra is, hogy az egyházi adó rendezésénél az állami adó vétessék alapul. Ez egyenesen lehetetlenség! Vagyonos, jómódú gyülekezetben, a hol a gyülekezeti tagok úgyszólván mind birtokosok, még csak menne, de szegényebb gyülekezetben, a hol alig 1—2 birtokos van, a többi napszámos, nem. Hisz a mily jogtalanság volna azt kívánni, hogy minden terhet a személy viseljen, épúgy jogtalanság volna az is, ha minden terhet a birtokra vetnénk *Suum cuique!* Ez a helyes elv, a melynek keresztyéni alkalmazása helyesen oldja meg ezt a nehéz kérdést is.

Tagadhatatlan, hogy az egyházi adó egyházunknak egyik achillesi sarka. Orvoslásának egyik módja az adókulcsok igazságos és méltányos rendezése. Ezt azonban elvégezhetik a gyülekezetek maguk is. Végezzék is el! Csak az Istenért, több paragrafust ne hozassunk! Ugyis annyi van már, hogy maholnap a fáktól nem látjuk az erdőt!

A másik módja? . . . . Erről, valamint egyéb bajainkról, a szerkesztőség becses engedel-mével, majd egy más alkalommal.

ALSÓKEMENESI.

BELFÖLD.

Lelkészavatás lesz virágvasárnapján Pá-pán, mely alkalommal Próhla Károly hitjelölt szenteltetik fel, ki a nemes-dömölki gyülekezet részéről nyert segédlelkézi híványt.

Vasárnapi munkaszünet a miniszte-riumokban. Még br. Bánffy miniszterelnöksége idejében megfontolás tárgya volt, hogy a minisz-

teriumokban az eddig szokasos, de valójában nem sokat érő vasárnap délelőtti munkát megszüntes-sék s a hivatalnokok ez által hetenkint egy egész napi szünethez jussanak; Bánffy báró azonban ezt az eszmét nem helyeselte, s így a régi rend maradt meg. Most — mint értesülünk — ezt a kérdést Széll Kálmán miniszterelnök az állam-hivatalnokokra kedvező értelemben oldotta meg. Átiratot intézett az egyes miniszteriumokhoz, mely-ben hivatalbeli elődjétől eltérőleg, a miniszteriu-mokban a vasárnapi munkaszünetet a délelőttre is kiterjesztette s így a miniszteriumok már élvezete-ben lesznek az egész napi szünetnek. Ez a ren-delkezés különösen a segédhivatalok személyzetére nézve lesz jelentékeny könnyebbités. Az osztályok-ban a vasárnap délelőtti munka egyáltalán nem volt terhes; a magasabb hivatalnokok nem is tar-tották magukra nézve kötelezőnek, hogy tenniva-lóikat okvetlenül a hivatalszobában lássák el. Ellenben a segéd és kezelő hivatalok nagy sze-mélyzete oda volt kötve hivatalához. Ez különösen terhes volt a tavaszi és nyári hónapokban, a mi-kor a hivatalnok családjával a délelőtti szolgálat miatt üdülő kirándulásokat nem tehetett, nem is szólva arról, hogy e miatt a templomi s a tudo-mányos és irodalmi testületek vasárnap délelőtti gyűléseit sem látogathatta. Ezentúl mindez lehet-séggé válik, leszámítva azt, hogy az osztályok-ban és segédhivatalokban ezentúl be kell menni egy-egy „inspekciós” hivatalnoknak; a létszám nagyságánál fogva azonban ennek a sora ritkán kerül vissza egyazon hivatalnokra. — A könnyi-tés a miniszteriumokban örvendetes szenzációt okozott.

A dunántúli ág. h. ev. egyházkerületi törvényszék márczius hó 14-én d. e. 9 órakor, a vasi-feiső tolnai és zalai egyházmegyékből beér-kezett s megfelebbezett fegyelmi ügyek tárgyalása végett Pápán ülést fog tartani.

A budapesti ág. hitv. evang. polgári leányiskola 1900. évi márczius hó 10-én a főgymnasium disztermében ének- és zene-estélyt rendez.

Az egyetemes evang. theol. akadémia tanári kara kiváló erők szíves közreműködésével „Protestáns esték” czímen az e czélra legalkal-masabb bőjti és ádventi időben építő és ismeret-terjesztő felolvasásokat rendez.

E felolvasások a vallás, nevelés, történelem és társadalom körébe vágó közérdekű tárgyakkal foglalkoznak.

Az idei felolvasások sorrendje: Musai Vitt-nyédi István. Hörk József theol. akad. tanár. Éne-kek. Torkos László. Nőalakok Euripides drámái-ban. Markusovszky Sámuel ev. lyc. tanár. Heine-ről. Hirschmann Nándor ev. lyc. tanár. Kereszt-elő János. Stromp László theol. akad. tanár. An-gol költőkből. Hegedűs István. Az apostolok. Raf-

fy Sándor theol. akad. tanár. Versek. Albert József ev. lyc tanár. Nemzetünk és az evangelizáció. Szűts Farkas budapesti ref. theol. akad. tanár. E program alkalomszerűen szavazatokkal, ének- és zeneelőadásokkal bővül.

A Baldácsy-alapítvány ügyvivője közrebocsájította évi jelentését. Ezen jelentés szerint 1900. jan. 1 én a vagyon 737.033 frt, a teher 226.205 frt Az előirányzat 1900 ra.

Bevétel:

Rendes jövedelem	141.209	kor.
Rendkívüli jövedelem	7.248	"
Átfutó jövedelem	3.252	"
Pénztári maradvány	35.520	"
Összesen	187.233	"

Kiadás:

Tartozás kamataira	1.360	kor.
Vizszabályozási törlesztésre	15 568	"
Administrationalis kiadásokra	8.400	"
Rendkívüli kiadásokra	4.855	"
Építkezésekre	7.388	"
Építkezésre (előirányzat szerint)	26.883	"
Rendkívüli jövedelem tőkésítésre	10.248	"
Átfutó jövedelem kiadása	3.109	"
Összesen	77.814	"
Tiszta jövedelem	103.636	"

A kerületnek 6000 kor. rendes, 2000 kor. rendkívüli illetményt javasol 1900 ra az ügyvivő.

A horvát-szlavon egyházmegye febr. 15-én iktatta be új hivatalnokait, A baffy Miklós esperest, Maier Ádám felügyelőt; a székfoglalókban hangoztatták a törekvést arra, hogy az egész országra kiterjesztik az egyházmegye figyelmét, új anyaggyűlekezeteket igyekeznek szervezni, a vallástanítást szabályozzák, a gondozást a szórványokban is gyakorolják, tetemes államsegélyt eszköznek ki, evang. előadót kérnek a zágrábi kormányban, a békét a más felekezetbeliekkel ápolják, a magyarországi egyházzal az összeköttetést szívükön hordják.

Pestvármegye erélyes határozatot hozott, melyet most szigorú utasítással küldött szét a szolgabíróságoknak. E határozatból közöljük a következőket: „Megakadályozandó és megtorlandó minden olyan erkölcsi kihágás, a mely a serdületlenek érintetlen jó érzését illeti s annak megromlását célozza. Szóba hozatott az is, hogy a korcsmák istentisztelet alatt feltétlenül zárva tartassanak. Erre is van már hatósági intézkedés és ez a 90.543—99. sz. belügyminiszteri rendelet. Ennek a 14. §-a azt világosan elrendeli; semmi szín alatt meg nem engedhető tehát, hogy a korcsmák reggeli és délutáni istentisztelet alatt nyitva legyenek. Korcsmáros tehát, a ki akár a vármegyei szabályrendelet, akár a fenn hivatkozott miniszteri rendelet ellen vét, feltétlenül közrendészeti és rendőri kihágást követ el s így az a főszolgabírásnál haladéktalanul bejelentendő, a kik

is utasítatnak, hogy a megtorló intézkedéseket a legszigorúbb módon fogantassák és úgy a község. mint a főszolgabírák oda törekedjenek, hogy az államkinestártól oly korcsmáros, ki ilyen kihágásért megbüntetve volt, korcsmajogot többé ne kapjon, mert azzal erre magát érdemtelenné tette E határozatról a járási főszolgabírók és az összes községek, valamint a városok polgármesterei is értesítetnek.“

Az eperjesi ág. hitv. ev. I. anyaegyház évkönyve az 1899 ik évről. Közzéteszi ifj. Draskóczy Lajos ev. lelkész. IV. évfolyam. (Kösch Á.) 1900. 13 fejezetben és egy lendületes bibliás záró szóban számol be a lelkész nagymultú és szép hivatású gyülekezetének mult évi valóban épületes mozzanatokban gazdag állapotairól. Közlebbbről az elsőben „az egyház mult évi történetét“ ismertette, a melynek nem egy szép részletét (Csink jubileuma, Zelenka felolvasása) közöltük koronként lapunk olvasó közönségével. Sorra beszámol az év folyamán tartott fontosabb közgyűlekekről s az időközileg beállott változásokról. Az egyházi tisztviselők között megemlítjük a 40 nél több év óta működő Kubinyi Albert felügyelőt, és a mult évben a betegnek fekvő dr. Nosánszky Győző helyére megválasztott dr. Sztehló János másodfelügyelőt és iskolaszéki elnököt, ki lelkes programmal vette át magasztos hivatalát. Az istentisztelet rendjéből megemlítjük, hogy a lelkész hazafias buzgóságából annak nyelve minden főünnepen magyar s csak minden 3-ik vasárnapon német. Az „emlékkönyv“ közli a kassai ev. egyház „aranykönyve“ mintájára 1886. óta az egyház jóltevőinek nevét és adományait. A helyi gyámintézet összesen 89 frt 42 krt gyűjtött. Öffertórium czimén begyűlt 235 frt 85 kr. Legszebb részlete az évkönyvnek „az ev. nőgyületről“ szól, melynek elnöknője Bergmann Nándorné számol be hiven és lelkesen áldásos szeretetmunkájáról. A nőgyület pénztári vagyona 821 frt 70 kr., a diakonisszaalapé 1198 frt 25 kr. Buzgó titkára Mayer Endre theol. tanár. Az elemi iskolába felvétetett 126. a polgáriba 89 növendék. Új tanerőkül Mangesi us Ilona és Várkonyi Szerén alkalmaztattak. Az egyház áldozatkész pénztárosa Husz Ármin évi 100 frtnyi tdi-ját a polgári leányiskolára fordítja. A gyülekezet kebelében a mult év foiyamán született 22, meghalt 16 lélek. Konfirmáltatott 16 gyermek, úrvacsorával éltek 549-en, áttért 1 férfi s 1 nő, kitért 2 nő. Bevétel volt 10986 frt 36 kr., kiadás 10071 frt 13 kr. Egyházi és iskolai szükséglet volt 5268 frt 69 kr. Az előző s a mult évi hátralékok összege 959 frt. Az 1900. évre szóló egyházi adóilleték 3194 korona. Az új leányiskola alapja, a melyet Hlefner Gyula egyházi és colégiumi ügyész kezel, 14865 frt 16 kr. A „tudnivalók“ rovatában közli a lelkész az egyháznak

az istentiszteletek megtartására, az egyházi cselekményekre s az iskolákra vonatkozó határozatait és intézkedéseit. A lelkész tanít vallástant a polgári leányiskolában, az állami óvónőképzőben s a kir. kath. főgymnásiumban. Ezenkívül előad a coll. theológián liturgikát és gyakorlati exegesiszt. Lelkes zárószava, méltó befejezése a tartalmas évkönyvnek. (sz.)

KÜLFÖLD.

A francia parlament kérvényi bizottsága a minap kétrendbeli érdekes kérvényekkel foglalkozott; az egyik a jezsuiták kiűzésére, a másik fajta kérvények a titkos társaságokra vonatkozó 1848-iki törvényének a szabadkőművesekre való alkalmazására vonatkoztak. A kérvényi bizottság jelentése így szól: „Tekintettel arra, hogy az 1880. márczius 30-iki rendelettel a Jézus Társaság negyedévi határidőt nyert, hogy feloszolják és intézeteit elhagyja, melyeket a köztársaság területén bír, a bizottság akkép határoz, hogy a szóba forgó kérvényeket kiadja a miniszterelnöknek, mint belügyminiszernek azon kérelemmel, hogy az említett 1880. évi márczius 30-iki rendeletet végrehajtsa és annak hatályát az összes jóvá nem hagyott kongregációkra kiterjessze, melyek most inkább, mint valaha, állandóan veszélyeztetik az állam biztonságát és a köztársaság létezését.” A szabadkőművesekre vonatkozó jelentés ekkép szól: „Tekintettel arra, hogy szabadkőművesség ellenében a kérvényező állításával, semmiképpen sem hasonlítható össze a titkos társaságokkal; hogy ellenkezőleg teljesen nyíltan jár el; hogy egyébként hivatalos létezését az összes kormányok elismerték, sőt a császárság alatt maga a császár nevezte ki nagy mesterét; hogy ezenfelül a szabadkőművesség soha sem képez veszélyt az állam biztonságára és olyant nem képezett; hogy a szabadelvű eszméket mindenkor erélyesen védelmezte és hogy tagjai közt a modern társadalom és a köztársaság legbuzgóbb védői vannak, mind ezen okoknál fogva a bizottság napirendre tér.”

Angliában a kormány a miniszterelnökkel együtt 18 tagból áll és közöttük még a titkos pecsétőrzésnek is külön lordja van, de az oktatásügynek mind ez ideig nem volt külön minisztere. Most tervezik, hogy a kabinetben ezt az állást is szervezik. Hogy elfogadják-e a parlament a javaslatot, az még nem bizonyos, mert Angliában nagyon féltik a tanítás szabadságát s nem szeretik az állami beavatkozást.

Franciaországban egyre nagyobb mérvet ölt a „Los von Rom” mozgalom. Egy párisi ügyvéd Réveillard Jenő, ki eredetileg katolikus származású, majd hosszú ideig a szabad gondolkozók táborához tartozott, vagy 20

év óta azonban áthatva az igazi evangéliomi érülettől, minden tehetőségét hazája evangelizációjának szenteli. — Csak nem régen adott ki egy röpiratot, melyben igazi meleg érülettel ír a franciaországi evangélikus mozgalomról. — Idézve hazája volt miniszterének Guyottnak szavait: „Franciaország mindent elveszt, ha katolikus marad, s mindent megnyer, ha evangélikussá lesz.” — Vácsolja hazája vallás erkölcsi állapotát. „Az ultramontanizmus Franciaországot a többi román államok sorsára fogja juttatni, a protestantizmus szelleme mentené meg csupán ettől, a mint azt már a nemzet nagyjai régen és sokszor hangsúlyozták.” — Réveillard e nézetét ma már igen sokan vallják, úgy, hogy ép ennek következtében a protestantizmus egyre terjed, különösen az ország azon részeiben, hol már egyszer gyökeret vert, de az erőszak a fejlődő virágot elfojtotta, t. i. délen és nyugaton. — Mint a reformáció korában, úgy most is a tiszta evangéliomi érülettől áthatott lelkészek hirdetik az evangéliomot, oly szép eredménnyel, hogy ma már némely vidékeken a protestánsok száma ötször annyi, mint volt. — Maga a központi evangélikus egyet évenként körülbelül 1000 lelket nyer meg a protestantizmusnak.

IRODALOM

„**A keresztyén egyház története.** Evangélikus középiskolák felső osztályai számára írta Bereczky Sándor, ág. h. evang. főgymn. vallástanárr. Budapest Kókai Lajos kiadása. 1900.” — 8°; 232 l., ára 2 korona 50 fillér.

Kókai már igen sok szolgálatot tett a magyar protestáns tankönyv irodalomnak. Akkor, midőn még nem akadt kiadó, a ki tankönyveink kiadására vállalkozott volna, arra határozta magát, hogy a protestáns tankönyv irodalmat felvirágozásra segíti. Előttem egészen közönyös, hogy ezt üzleti érdekből tette, csak azt constatálom, hogy a protestáns egyház igen nagy hasznát vette Kókai vállalkozásának. Nem helyesellem ezért azt a hangot, melyet egyik collegám használt a minap Kókai elleni támadásában, habár nem tagadhatom, hogy bizonyos tekintetben, cikkének főgondolataival magam is egyetértettem.

Kókai nem felelt a támadásra. Jól is tette! A folytonos polémia csak elmérgesíti az ügyet s haszna egyik félnek se igen van belőle. A vitakozás helyett a cselekvés terére lépett, s mivel azt hallotta, hogy középiskoláink felső osztályaiban egy jó egyháztörténetre volna szükségünk: kiadta a fentemlített kézikönyvet. Nekünk akart ezzel ismét szolgálatot tenni, s hogy szándéka nem sikerült, — a mint hogy most igazán nem sikerült — annak nem az ő jóakarátának a hiánya, mint inkább az

az oka, hogy a szerzőben teltétlenül megbízott s a munkát kiadás előtt nem bíraltatta felül egy szigorú kritikussal.

De hát térjünk át a könyvre magára.

A könyv tankönyv akar lenni, s mint ilyennek, a lehető legrövidebb összefoglalásban, magyaros és érthető nyelven kellene nyújtania a tanuló által elsajátítandó tananyagot. Nem tagadom, hogy a mikor a könyvet először vettem a kezembe s megnéztem az oldalszámokat, egy kissé esalódottan sóhajtottam fel s sajnálattal gondoltam a tanulóra, kinek ezt a tömördeke anyagot egy év alatt meg kell tanulnia. Majd azután papirhoz és tollhoz nyúltam, hogy kiszámítsam, mennyi is jut egy-egy órára? Számításom eredménye szinte megdöbbentett. Ime: a szorgalomidő átlag 9 hónap, mert a június hó ismétlésekre fordítandó. E 9 hónapból karácsonyi és húsvéti szünetidő, s egyéb szünetnapok czimén még egy teljes hónap számítható le, marad tehát 8 hónap. Ámde e 8 hónap tartama alatt több ízben össze is kell foglalni az egyes időszakok történetét, s hogy a megtanult anyag ne menjen egészen feledésbe, ismételni is kell, s erre legalább is két hét fordítandó. Marad tehát $7\frac{1}{2}$ hónap, vagyis összesen 30 hét. Heti 2 óra mellett tehát minden egyes órában 4 lapot kell a tanárnak átvennie s a tanítványnak ugyanannyit megtanulnia! Azt hiszem, mindenki egyetért velem, ha azt állítom, hogy ez sok!

Igaz ugyan, hogy a tanár megkönnyítheti a tanuló helyzetét s a könyvből mindazt kihagyhatja, a mit nem akar megtanulítani. Így történt az az én diákkoromban is s néha egy jó negyedórát is eltöltöttünk, míg a tanárnak sikerült a szakaszokat megrövidíteni, a mondatokat megcsökkenteni s az ekként előállott hézagokat, értelmetlenségeket kiegyenlíteni. Akkor azonban még szükségünk volt a hosszú s az aprólékos dolgokra is kiterjedő tankönyvekre, mert segédkönyvek, melyekben a tanár búvárkodhatott volna, nem igen voltak. Ma azonban hála Isten, másként áll a dolog. Ma már vannak terjedelmes egyháztörténeti munkáink, melyekben a tanár azokat az adatokat is megtalálja, melyeket előadásában felhasznál ugyan, de a tanulótól nem kér számon.

Bereczky tankönyve pedig jórészt annak köszönheti nagy terjedelmét, hogy sok olyan adat van benne, a mi nem bele való. Így például mit keresnek benne a mesék és mondák; (Nagy Konstantin álma, 31. l.; Augustinus visiója, 46. l.; Remete Antal mondája, 58. l.; II. Sylvester álma, 68. l.); az olyan elbeszélések, mint Perpetuo vallatása, 23. l. és Nagy Theodosius bűnbánata, 34. l.; s az ilyen tájékoztatás (reklámnak is merném nevezni.) hogy az egész biblia 80, az újszövetség 12 krajczárért kapható (190. l.) s végül a bazilika és a gót stíl magyarázata az 52. illetve a 86. oldalon?

De nehogy azt higgye valaki, hogy a könyv mindenütt ilyen részletező s a szükséges anyag mind együtt van benne! Sőt ellenkezőleg, igen sok történeti adatot hiába keresünk benne. Így pl. Nagy Theodosiusról annyit se mond, a mennyit róla a világtörténeti tankönyvek feljegyeznek; a keresztes hadjáratok történeténél nem említi, hogy már II. Sylvester s VII. Gergely is tervezték a Szentföld visszahódítását s utóbbi tekintélyes sereget is gyűjtött e célra, szándéka megvalósításában azonban megakadályozta IV. Henrikkel való összetűzése. Nem említi meg továbbá Amiens-i Péter és Habenichts Walther kísérletét és kudarcát s a gyermekhadjáratot. Hiányos a constanzi reformáló zsinat története s a pápaság elvilágiasodásának s lealjasodásának ismertetése, holott épen ez volt az oka a reform-törekvéseknek. Hiányos és szintelen a husziták küzdelmeinek s tragikus végüknek története is.

A reformáció korától kezdve teljesebb képet nyújt, noha itt is találunk hézagokat, Hogy Melanchton miként dolgozhatta át Augsburgban az evang. theologusok által sebtében összeállított hitvallási iratot, holott a vallásügy képezte a birodalmi gyűlés első tárgyát, azt néhány szóval érthetővé tehetné volna, a nélkül, hogy a terjedelem csak egy sornyival is nagyobbodott volna. A 169. oldalon elmondja, hogy a protestánsokat az oszt-rák tartományokból, Sziléziából, Salzburgból s Cseh- és Morvaországból kiirtották; a szakasz végén azután megemlíti, hogy II. József türelmi rendelete ezen országokban is szabad vallásgyakorlatot engedett. Nézetem szerint itt ismét rajzolni kellett volna a nevezett államokban az egyházalapítást s a protestánsok későbbi küzdelmeit, melyek egészen a jelen század közepéig tartottak. Éppen semmit se mond Norvégiáról; nem említi, hogy Svájcban, Svédországban s Franciaországban milyen hitvallású protestáns egyház létezik, holott a munka teljessége ezt is megkívánta volna. Végül igen nagy hiba, hogy csakis az európai keresztyén egyházak történetét nyújtja s teljesen figyelmen kívül hagyja Palesztinát, hol újabban igen erős mozgalom észlelhető a keresztyén egyházak terjesztése körül; továbbá Amerikát, melynek északi felében a protestáns egyházak, déli felében pedig a római egyház vetette meg alapját.

Hátra van még, hogy az előadás módjáról szóljak néhány szót.

A történeti előadásnak tudvalevőleg két formája van: az egyik, az egyszerűen elbeszélő, a másik a fejtegető és okmányozó. Amaz egyszerűen csak összeállítja, bizonyos rendben elősorolja az eseményeket, emez ellenben nem elégszik meg ezzel, hanem kutatja az okokat, melyek az eseményeket előidézték s felmutatja az eszméket, melyeket akár egyesek, akár a korszellem meg-

valósítani akartak. Amaz olyanoknak való, kik a történet iránt még nem bírnak helyes érzékkel, emez pedig olyanoknak, kik már bizonyos történeti képességet szereztek. Amaz az élet- és jellemrajzokat szereti, emez ellenben korrajzokat kíván.

Szerző előadásmódja se szorosán elbeszélő, se pedig fejtegető és oknyomozó. Mindegyikből van benne valami, az utóbbiból azonban határozottan kevesebb, mint az előbbiből. Ő is nagy előszeretettel viseltetik az élet- és jellemrajz iránt s nem tagadhatni, hogy ezekben élvezhető és gyönyörködtetőt nyújt. A mikor azonban a kort kellene rajzolni s előtérbe állítani a kor uralkodó eszméit s azok küzdelmeit, akkor elhagyja az ereje. Ezért lesz például nála a reformáció története is egyszerűen csak adathalmazzá s színtelenné.

Sőt még egyes esetekben, egyes férfiak szereplésében se keresi mindig a benső okokat. Így például Nagy Konstantinról azt mondja: belátta, hogy Maxentiust csak mennyei hatalom segítségével győzheti le.* S azután idézi Eusebius feljegyzését, hogy világos nappal napsugarakból alkotott keresztjelet látott az égen, alatta e mondással: tutó nika.*) Talán inkább: En tutó nika?) In hoc signo vinces. A következő éjszakán meg Krisztus maga jelent volna meg neki álmában, meghagyva, hogy a keresztet tegye jelvényévé s az majd győzelemre segíti. Pedig hát valójában másként áll a dolog. Nagy Konstantin jó politikus volt. Látta, hogy Maxentius a pogányságra támaszkodik s azt is tudta, hogy neki a már akkor nagyszámú keresztényeket kell megnyernie, ha győzni akar. De az se elégít ki bennünket, ha azt mondja, hogy Julianus csak azért gyűlölte volna meg a keresztényen vallást, mivel gyűlölettel viseltetett Nagy Konstantin és fiai iránt. Julianus gyűlöletének kiváltképpen az ő ferde neveltetése volt az oka. Akarata és hajlama ellenére papnak akarták nevelni s daczos természetét kérlelhetetlen szigorral megtörni. A könyvből nem világlik ki az se, hogy I. Miklós pápa miért nem ismerte el Photiust konstantinápolyi patriarchának, pedig ez a látszólag csekély jelentőségű esemény támasztotta a nyugoti és keleti egyház közt máig is fennálló szakadást. VII. Gergely sikereit csak az érti meg kellőképpen, a ki tudja, hogy Hildebrand már jóval korábban elfoglalhatta volna a pápai széket, ő azonban megmaradt alárendelt állásban, hogy keze annál szabadabb legyen s pápaságának, hatalmi törekvéseinek útját egyengesse, Móricz szász herceg kétszínű viselkedése is csak akkor érthető, ha terveit, a császárral való megegyezését ismerjük. Előbb ő maga akart hatalmassá lenni, hogy azután a császárt megalázhassa.

Igaz, hogy a tanár segíthet a könyv eme hiányain, de nem szabad elfelednünk, hogy az írott betű mindig tartósabbra bevésődik a tanuló emlékezetébe, mint a röpke szó.

A mű nyelvéhez is sok szó fér. Inkább meselegető és bőbeszédű, mint komoly és méltóságos. Mondatai közül igen sok pongyola szerkesztésű s idegenszerű. Izelitőül csak néhányat idézek: „Róma nagy része a 9 napig tartó tűzvészben elpusztult. Mivel a császár a nép haragjától félt, a gyanút magáról elhárítani törekedett.“ (18. l.) „Antonius Pius uralkodása alatt, a szelid császár hozzájárulása nélkül is a pogány nép sok helyen üldözte a keresztényeket.“ (19. l.) „Egy keresztényen a császári rendeletet letépte.“ (21. l.) „Meghalt Augustinus Hippo Regiusban 430-ban.“ (46. l.) „Több pápa is sürgették, a nélkül, hogy általánossá tudták volna tenni.“ (61. l.) „Az egyház tagjainak életére szigorúan felügyelt.“ (87. l.) (Itt t. i. az egyház az a lany.) „Halála után a konstanci zsinat tételei közül 45-öt eretneknek mondott ki és csontjainak (Wiklefről van szó) megégetését és szétszórását rendelte el. E határozat értelmében 44 évvel halála után Fleming lincolni püspök tetemeit megégettette és hamvait a közel levő folyó vizébe szóratta.“ (100. l.) „A tridenti zsinat közeledése hírére már elébb szétoszlott.“ (136. l.)

Hasábokat lehetne ily pongyola szerkesztésű mondatokkal megtölteni!

Az anyag beosztása se állja meg egészen a kritikát. Némelyik szakasza nagyon tagolt és rövid, a másik meg túlságosan hosszúságos, a mi pedig szintén lényeges hiba a tankönyvnel. Így pl. a 67. §. nem kevesebb, mint 14 oldalra terjed.

Egy kedvemre való dolog azonban mégis akad a könyvben, s ez a függelék, mely néhány szemelvényt közöl Eusebius Egyháztörténetéből s Tacitus Annaleseiből, továbbá közli a három egyetemes hitvallást, Luther 95 tételét s az Ágostai hitvallást.

A könyv kiállítása elég csinos; a nyomás tiszta, a papiros azonban erősebb is lehetne. Sajtóhiba alig van benne, kár azonban, hogy a meglevők jóformán mind elég vaskosak, mint pl. „Katechumonok“ (29. l.); „Aihanasius“ (34. l.); „Nag Kanut“ (65. l.); „Quiscard Róbert“ (76. l.)

Ha most már bírálatomat összegezem, arra a következtetésre jutok, hogy a könyv Pálffy egyháztörténeténél ugyan többet ér, Batizfalvyénál azonban semmivel se jobb, sőt sok tekintetben gyengébb. Így tehát megjelenése nyereségnek nem mondható. Sőt, a mennyiben bizonyára hosszabb ideig útját állja egy tökéletesebb egyháztörténetnek: a munka megjelenését egyenesen csak sajnálnunk lehet.

—nf—

Debreczeni protestáns lap. „Kétségtelen az, hogy a Zelenka féle múlt évi indítvány ág. hitv. ev. teológiai fakultás felállítását

*) Komikusnak tartom, ha valaki görög idézetet latin betűkkel ír le. Pedig ezenkívül van még egy másik is: „Nenikéka se Salamon“ (52. l.)

kívánja, a miből következik, hogy külön ev. ret. theologiai fakultást is kellene szervezni. Az is egészen bizonyosnak látszik előttünk, hogy az volna a legjobb, ha mindkét prot. egyház részére lehetne állítani külön egyetemi fakultásokat, mert az egyházak egyénisége, felekezeti s tán tudományos érdekei is így határozottabban érvényre jutnának, s már magában az is előny volna, hogy egy fakultás helyett kettő szolgálna — bizonyára több tanszékkal is — a protestantismus érdekeit. Másrészt azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az Eötvös miniszter törvényjavaslatától kezdve minden illetékesebb nézetnyilvánítás, a mely a kormány s más irányadó körök részéről történt a közös protestáns theologiai fakultás, nem pedig két külön fakultás felállítását kívánta s tűzte ki célul; a miből aztán az következik, hogy két külön fakultás felállítására nincs kilátás; az már a nagyobb költségek s talán még a felekezeti egyensúly szempontjából (ily nézettel már eddig is találkozunk) sem találna a kormánynál s valószínűleg a törvényhozás körében sem támogatásra.

Részünkről a közös evangelikus vagy protestáns fakultás szervezését teljesen kielégítőnek tartjuk, a melyben a két egyház részére külön-külön dogmatikai és liturgikai tanszékek állíttatnának, a többi tanszékek pedig a két felekezet számára való tekintettel töltenének be. Egy ilyen fakultás a mellett, hogy a két egyház hitelveinek integritását biztosítaná, egyesítené magában a két felekezet tudományos vívmányait s legkiválóbb hittudósait s ekként fokozottabb erőt fejthet ki a theologiai képzés terén, azt mélyebbé és többoldaluvá tenné! Ezenkívül növelné a közös fakultás a két egyház közötti testvéries érzületet s ezzel nagyobb társadalmi súlyt és erőt kölcsönözne hazánkban a protestantismusnak.

A másik kérdés az, hogy hol, melyik egyetem mellett állíttassék fel a prot. theologiai fakultás? Úgy Berzeviczy, mint Wlassics miniszter a kolozsvári egyetem mellett kívánják szervezni a prot. theologiai fakultást, ellenben az ág. h. ev. egyházban most megindult mozgalom a budapesti egyetemet jelöli ki a theologiai fakultás helyéül. Véleményünk szerint is a budapesti egyetemen van annak helye; ezt kívánja a vallásfelekezetek jogegyenlősége és viszonyossága, a miből következik, hogy a bevett keresztyén felekezetek általában találják meg az ország fővárosában a legmagasabb theologiai képzés intézményeit s egyenlő közelségben érzéik magukat már ez által is az államhoz, egyenlően részesüljenek az ország fővárosában való elhelyezkedés előnyeiben, de egyúttal egyenlően is érzéik a hatását az állam központi erejének, hatalmának és méltóságának.

A mi végül az egyház és az állam viszonyát

illeti a szervezendő prot. theologiai fakultásra vonatkozólag, az akként volna szabályozandó, hogy az egyházakra nézve minden tekintetben teljesen megnyugtató legyen. Ettől a kívánalomtól az állam-kormány sem fog elzárkózni. Befolyást kell biztosítani az egyházak részére a theologiai tanárok kinevezésénél, a mint azt már az Eötvös-féle törvényjavaslat is kontemplálta, oly módon, hogy a fakultás tanárai csak az illető egyházak ajánlata alapján s ajánlottai közül nevezhetők ki a kormány, illetőleg a király által. Általában véve egyházunknak a lelkészképzésre vonatkozó jogát s döntő befolyását minden esetben érintetlenül fentartandónak véljük, a mit teljességgel nem korlátozna a czélbavett egyetemi prot. theol. fakultás felállítására.

Nem is gondolunk teljességgel arra, hogy ha ez az egyetemi fakultás felállíttatnék, akkor szüntessük meg theologiai akadémiáinkat. Ellenkezőleg: theologiai akadémiáinknak nemcsak fentartását, hanem továbbfejlesztését is feltétlenül szükségesnek tartjuk. Ezt követelik egyházunk autonóm állása, belső függetlensége, továbbá a lelkészképzés gyakorlati szükségéi is, miután annak egy pontra való összesítése a mily kivihetetlen, épen annyira helytelen is volna.

Gondoskodnunk kellene továbbá a létesítendő budapesti egyetemi theologiai fakultás látogatását lehetővé tevő egy nagyszerű theol. internatus létesítéséről, a mi ott lévő theologiai akadémiánk megszüntetése folytán részint annak alapszólásából, részint az egyetemes egyház erejével volna eszközölhető.

Magyar állam. Báj van odaát, az ultramontán táborban. Zichy Nándor grófnak nem kell az autonómia, mert a püspöki és főkegyúri jogot bitorolná, de nem tud helyébe mit ajánlani. A M. Á. ban erős bírálat alá fogták a gróf tervét, a bírálat fájt, s visszaütöttek miatta az Alkotmányban. Ez az ütés megharagította a M. Á. ot és haragjában sok olyan igazságot mond meg, a mivel mi is egyetértünk, és el nem felejtünk. Nevezetesen: a r. kath. autonómiát nem a protestánsok, liberalisok akadályozzák meg, hanem maguk a r. katolikusok: nem kell sem a kegyuraknak, sem a püspököknek, sem a népnek Az egyházpolitikai harcok r. kath. hősei — szinpadí hősökként játszották szerepüket, szerepet játszanak most is a vezetők, de csak játszanak. Hadd szóljon tehát a tanú: „A mi a polemianak személyeskedő részét a „Magyar Allam”-nak a keresztelési kérdésben vitt szerepe fölött való gúnyolódását illeti, arra elég szerényen csak annyit mondunk, hogy a mint akkor szükségesnek tartottuk a püspöki kar lanyha eljárását kifogásolni, úgy kifogásoljuk most Zichy gróf úrnak a kormány jogkörének védelmében való buzgólkodását. A püspöki kar mulasztása, diskordiája, egyes püs-

pököknek a kormány mellett való buzgókodása ránk hozta az egyházpolitikát, a Zichy gróf úr határozatlansága pedig előkészíti a konfiskációt azzal, hogy megakadályozza egy életerős autonómiai szervezet alakulását. — Utolsó szónak még csak annyit, hogy mikor a „Magyar Állam“ azt az „Alkotmány“ előtt annyira káros irányzatot követte, Zichy Nándor gróf úr nagyon gyakran megfordult a „Magyar Állam“ nál, Molnár prelátus úr pedig az ő műmártirságával szinte feleslegesen vette igénybe a „Magyar Államot“ s végre azok az urak, kik ma az „Alkotmány“ nál szidják a „Magyar Állam“ ot, a kath. újságírás mesterségét itt tanulták, a „Magyar Állam“ emelte ki őket a névtelenség homályosságából . . . s azért, mert ők ma az elvek helyett az embereket szolgálják, bizony még nem váltak felsőbb lényekké sem mi előttünk, sem a kath. közönség előtt. — A „Magyar Állam“ tette meg Molnár prelátus urat az ő sajátkezüleg írott cikkeivel mártírnak, a „Magyar Állam“ építette meg Zichy Nándor gróf úrnak a piedesztált s a „Magyar Állam“ fedezte fel azokat a csiszolatlan gránátokat, melyek mai ragyogásukban elfeledik azt az időt, azt a kezdet, melynek ragyogásukat köszönhetik . . . és háladatoság helyett denuncziálják a „Magyar Államot.“

Magyar szó. „A hogy a kormány a nem katolikus lelkészek kongrua kiegészítése ügyében eljár, az már nemesak elégedetlenséget kelt, hanem valóságos fölháborodást. A protestánsok, még a leghiggadtabbak is, mindenütt oreza pirlással emlegetik azt a hallatlanságot, hogy a kormány az egyházi főhatóságok által hitelesített jövedelem bevallások mellőzésével egészen önkényesen állapítja meg a kiegészítési összegeket, még pedig oly előszobai modorban és oly mikroszkopikus adagokban, hogy az állam köteles hozzájárulása valósággal a koldus alamizsna mértékét és színét viseli.“

„A kormány — írja egy ref. lelkész — a legtöbb esetben jóval kisebb összegben állapítja meg a kongrua kiegészítést, mint a mekkorára a törvénynél fogva jogunk van. Jövedelem bevallásainkat hitelesítette a konvent, a mint a törvény kívánja. A miniszteriumban azonban a fogalmazó és segédfogalmazó urak keresztülhuzgálták a konvent kimutatását, s most, hogy a kiegészítés utalványozása megkezdődött, én is, más lelkész-társam is, kétszáz—háromszáz koronával kevesebbet kapunk, mint a mekkorát joggal vártunk. Még pedig kettős joggal. Meg volt az a legigazibb igazságunk, hogy jövedelem bevallásunk csakugyan megfelelt a valóságos helyzetnek, s meg volt az a formai igazságunk, hogy bevallásunk helyességét a konvent, a törvény által erre kijelölt tényező, hitelesítette. A dolog annyira bevégezettnek látszott, hogy a konvent 1899. június havában ki is nyo-

matta az általa, a törvény szerint, megállapított kiegészítési listát s azt szétküldötte az érdekelt lelkészeknek. Mi tehát nyugodtan vártuk az utalványozást. S inne megtörténik az, hogy a ki 400 vagy 500 koronát várt, az kap 126 koronát. Tessék elképzelni azt a zavart, a melyet az ilyen bomba csinál abban a háztartásban, mely már másfél esztendő óta abban az illúzióban élt, hogy a család fő keresete csakugyan ki fog egészíttetni évi 600 frtig, s ehhez képest költekezett.“

„Az én dolgom azonban kicsike. Sokkal nagyobb az egyházi főhatóságoké. Hogy engem ez a kongrua kérdés bekevert adósságokba, a melyekből még az unokám se lábol ki, az hagyján. De a mit egyházi főhatóságainkkal cselekedtek, azt csakugyan nem tudom megérteni. A mit a konvent mondott, arra még tán Lipót császár idejében se mondták, hogy hazugság. Most azt mondják. Széll Kálmánnak igaz az, a mit Metianu beszél, de nem igaz az, a mit az ev. ref. konvent, élén Tisza Kálmánnal s benne Hegedűs Sándorral és Darányi Ignácczal, a maga irásával bizonyít.“

Kadlecsek János volt kapi-németfalvi, jelenleg morvaországi ev. lelkész „Zivot Pána Jezise Krista“ („Az Úr Jézus Krisztus élete“) cz. műve hagyta el minap a sajtót. A mű 15 évi hosszas, gondos munkának eredménye. Mily nagy szolgálatot tett vele a szerző hazai ev. egyházunknak, nevezetesen pedig tót atyánkfiaiának, a kiknek kezébe már régóta hasonló tartalmú könyv nem került, magyarázatra nem szorul. Maga a munka alig tart igényt tisztán tudományos jellegre, nem is hitudósok, hanem a tót ev. hívek számára készült, a kik közül úgy a műveltek, mint a kevésbé műveltek megtalálják benne azt, „a mi a legszükségesebb.“ Azért a szigorú tudományos szempontot nem tekintve, csak rövid ismertetését adjuk ezen általunk is üdvözlött népkönyvnek a következőkben:

A mű 383 oldalra terjed. A 44 oldalú bevezetés több címre osztva adja az evangéliumok rövid kritikáját belső és külső bizonyítékok alapján; azután szól a Krisztus korabeli ígélet földjéről, annak földrajzi, politikai, vallási viszonyairól. Maga az élettörténet 3 főrésze oszlik, mely felosztás a leggyakoribb, de egyúttal a legmegfelelőbb s a legtermészetesebb is, miután mind a 4 evangéliumban megtalálható. A munka szavaival élve e felosztás a következő: Első rész. Jézus Urunk születésétől nyilvános fellépéséig. 30 évig (Jézus gyermekora s előkészülete messiási hivatalására.) Második rész. Jézus Urunk nyilvános fellépésétől diadalmas jeruzsálemi bevonulásáig. (Jézus nyilvános működése 30—33 évig.) Harmadik rész. A diadalmas jeruzsálemi bevonulástól a mennybemenetelig. (Jézus utolsó napjai.) Ezek alá csoportosítja azután a szerző az evan-

géliumi anyagot és pedig akként, hogy azt általánosabb szempontok alá (Jézus tartózkodási helye szerint) igyekeznek foglalni s ez adja a munka nagyobb szakaszait. Itt egy szembeszökő alaki hibával találkozunk, melyet alkalomadtán helyre kell igazítani. Ugyanis a III. rész 3. szakasza ezt a címet viseli: „A püspök előtt“ s Jézus Urunk egész elítéléséről, sőt kereszthaláláról és eltemetéséről is szól. Eljárása az anyag felhasználásában és összeállításában bírálat nélküli, sok helyütt harmonisticus, de czéljának megfelelő: Krisztust vallásos-erkölcsi példányképül állítani az olvasó elé. Magát az anyagot felaprózza, olyanra, hogy sokszor a szorosán összetartozó dolgok elszakítva, külön címet viselnek. Ezen csekély alaki hibák azonban eltűnnek a belső előnyök mellett. A mű iránya az a meleg Neanderféle irány, mely a mű népiessége mellett biztosítja annak elterjedését. Részünkről is a legmelegebben ajánljuk. Az ilyen munka meghozza a gyümölcsöket.

F. D.

Nyilt kérdés.

A következő vitakérdés merült fel lelkésztestvérek között:

Milyen stóla jár a lelkésznek egy birtok-ügyben kiadott családi értesítőért?

Olyan-e, a mint azt a m. kir. helytartótanácsai rendelet 12438. sz. a. 1863. év okt. 12-éről katonai ügyben legfeljebb 2 oszt. frtban megállapította?

Vagy olyan, a milyen a m. kir. pénzügyministeri 1875. decz. 24-én kelt és 5711. sz. a. kiadott hirdetmény alapján következtethető, mely a családi értesítőket összesített anyakönyvi kivonatoknak minősíti és annyi 50 kros bélyeget követel reá, a hány szülei (keresztelési,) esketési és halálozási eset tanúsítatik benne, — tehát a hány bélyeg az értesítőre, annyi forint az értesítőért?

ÜZENETEK.

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozom.

H. A. A kihirdetésre nézve legjobb irányadó az egyetemes utasítás. Azért nagy nálunk némely dologban a zavar és fejetlenség, mert a felsőbb utasítást figyelmen kívül hagyjuk s magunk csinálunk magunknak szabályt. Fegyelemtartás nélkül nincs rend, rend nélkül nincs jog, jog nélkül nincs szabadság. — **K. S.** Köszönöm. — **F. A.** A jelek jellemzők. Köszönöm. Azt szeretném, ha efféle napi renden

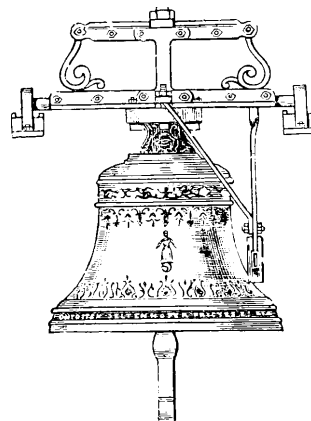
levő tárgyakról irnának lelkésztársaink, — csakhogy bámulatosan nehezen mozdul meg a tolluk, — mint-ha bizony az egyházi lap ügye csak a szerkesztő ügye volna; jól felfogva, megértve édes mindnyájunk ügye az! — **G. S.** A szemelvényeket kérem, — de nekem a beküldő nevét ismernem kell. A ki igazat ír: nekem megmonhatja a nevét, az titok marad. Az mégis furcsa volna, hogy nekem sem meri megírni a nevét a tudósító, s avval az adatokért a felelősséget vállalja legalább velem szemben, — én pedig vaktában vállaljam a felelősséget a nyilvánosság előtt s magam se tudjam: ki után beszélek, irok. Az ügyet szolgálni bátorság kell, de kötelesség is bátran szolgálni. — **Sz. M.** A kért 9-dik számot neked küldöm.

Alapított 1816.

Alapított 1816.

Hazánk legrégebb harangöntője
SELTENHOFER FRIGYES FIAI
 osász. és m. kir. udvari szállítók
 SOPRONBAN.

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődjüket a t. egyházak és községeknek.

Harangok bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangérből, tiszta csengő hanggal öntetnek.

Repedtharagok újra öntetnek; ezek, valamint az új harangok is a már

meglevőkhöz teljes összhangzatban öntetnek.

Minden harang hangja **előre** határozatlik meg.

Különösen figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakíttatnak.

Kovácsolt vasból készült tűzmentes **harangállványokat**, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk.

Előnyös feltételek engedtetnek.

Költségvetéssel s képes árjegyzékkel postafordul-tával szolgálunk. 1. 12-3

Tíz évi jótállás.

Orosházán nyomtatott Veres Lajos gyorssajtóján.